

Erken Çocukluk Döneminde Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Düzeyleri¹

Awareness Levels of Early Children's
Parents of Child Neglect and Abuse

Fatma Alisinanoğlu

İstanbul/Türkiye

e-mail: falisinanoglu@fsm.edu.tr

orcid: 0000-0002-8049-7402

Siğnem Bağcı

İstanbul/Türkiye

e-mail: bagcisignem@gmail.com

orcid: 0000-0002-9696-3930

Öz

Çocuklara yönelik ihmal ve istismar, geçmişten günümüze sıklıkla karşılaşılan kozmik bir sorundur. Çocuğun tutarlı ve bilinçli yetişkinlerin koruması altında olması gerekliliği düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı üzerine farkındalıklarını ve bu farkındalıkları etkileyen unsurları belirlemek önemli olacaktır. Bu amaçla araştırmada İstanbul ilinde yaşayan ve 0-6 yaş aralığında çocuğu olan 150 ebeveyne, demografik bilgi formu; Ünal ve Boz'un (2020) geliştirdiği "Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda öğrenim durumu ve gelir düzeyinin ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk istismarı, çocuk ihmali, ebeveynler, farkındalık, erken çocukluk

Abstract

Neglect and abuse towards children is a cosmic problem which is frequently encountered from past to present. Considering the need for the child to be under the protection of consistent and conscious adults, it will be important to determine parents' awareness of child neglect and abuse and the factors affecting this awareness. For this purpose, the demographic information form and the "Parents' Awareness Scale on Child Neglect and Abuse" developed by Ünal and Boz (2020) were applied to 150 parents living in İstanbul and having children between the ages of 0-6. The research is a descriptive study and was carried out with the survey model, which is one of the quantitative research methods. As a result of the analysis, it was concluded that education level and income level have an effect on parents' awareness of child neglect and abuse.

Keywords: Child abuse, child neglect, parents, awareness, early childhood

Atf

Citation

Alisinanoğlu, Fatma; Bağcı, Siğnem (2023). Erken Çocukluk Döneminde Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Düzeyleri. *Babür*, 2(1), 63-78.

Başvuru

Submitted

26.09.2022

Kabul

Accepted

18.11.2022

Yayın Tarihi

Publication Date

05.02.2023

* Bu çalışma, Başakşehir İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından 16-17 Haziran 2022 tarihinde düzenlenen *Eğitimde Fırsat Eşitliği* konulu **I. Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu**'nda (EBAS) sunulan bildirinin genişletilmiş metnidir. This study is the extended text of the paper presented at the **I. Education and Scientific Research Symposium (ESRS)** on *Equality of Opportunity in Education* organised by Başakşehir District Directorate of National Education on 16-17 June 2022.

0. Giriş

Çocuklar, fiziksel ve duygusal ihtiyaçları gereği ilgi ve korunmaya diğer bireylerden daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuklara yönelik ihmal ve istismar, dünyada hiçbir çocuğun yaşamaması gereken kozmik bir sorundur. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, çocukların “fiziksel ve duygusal şiddet ya da istismara, ihmale, cinsel taciz dâhil her türlü kötü muameleyle karşı korunması”, “İşkence ya da diğer zalimce, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulmaya karşı korunması” ve “Okul disiplininin insani saygınlık çerçevesinde ve Sözleşme hükümleriyle tutarlı bir biçimde sağlanması” şartları, bulunmaktadır. Ülkemiz gibi devletler tarafından imza ile kabul edilen sözleşme gereği, taraf devletler bu şartları dikkate almakla yükümlüdürler. Son yıllarda çocuk ihmal ve istismarı kapsamında önleyici ve koruyucu hizmet ve araştırmalar hız kazanmasına rağmen hem ülkemizde hem de dünyada çocukların ihmal ve istismar vakalarına maruz kalma oranı çok yüksektir. Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında, istatistiksel raporların uzun zaman önce yayımlandığı görülmekte, derinlemesine araştırmalara rastlanmamakta ve ülke genelindeki bilgilere Türkiye İstatistik Kurumu (e-TÜİK) verileri aracılığı ile ise sınırlı bilgilere ulaşıldığı görülmektedir. TÜİK'e (2021) göre 2020'de güvenlik birimlerine gelen 150.615 çocuktan %55,3'ü yaralama, %14,5'i aile düzenine karşı suçlar, %12,2'si cinsel suçlar, %4,5'i tehdit, %3,0'ı kişiyi özgürlüğünden alıkoyma, %2,1'i hırsızlık suçları mağdurdur. Anne babaların şımarıklık, kötü davranış, ısrarcılık, yalancılık, akademik yetersizlik, izinsiz davranışlar ve inatçılık gibi sebeplerle, çocuklarını disipline etme ve söz dinletme amacı güderek çocuklarını istismar ettikleri, ülkemizde yapılan bir araştırma ile sabittir (T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2010).

Çocuk ihmal ve istismarı tanımları, farklı ülkeler açısından farklılık göstermektedir. Literatürde çocuk ihmal ve istismarı tanımlarının, “çocuğa ya da gence yönelik kasıtlı veya kasıtsız zarar verici davranışlar ve kötü muamele” olarak özetlendiği görülmektedir (Bromfield, 2005). Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün yaptığı geniş kapsamlı tanıtımda, çocuk ihmal ve istismarı, “toplum veya bir yetişkinin kasıtlı ya da kasıtsız olarak gerçekleştirdiği, çocuğun sağlığı, fiziksel ve psikososyal gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratan, her türden cinsel, fiziksel ve duygusal kötü muamele” olarak yer almaktadır (WHO, 2020). Çocuk istismarı ve ihmali; ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve aile içi şiddete maruz kalma olmak üzere beş ayrı alanda incelenmektedir (WHO, 2006).

0.1. İhmal

Anne babaların beklentilerindeki kültürel farklılıklar, ihmalkâr davranışın oluşumuna dair farklı tanımlara yol açabilmektedir (Elliott ve Urquiza, 2006). İhmalin tanımlarına bakıldığında, çoğunlukla “anne babanın veya çocuğa karşı tıbbi bakım ve gözetimini sağlama sorumluluğuna sahip bireyin, çocuğun barınma, yiyecek, giyecek, denetim ve tıbbi bakımını içeren temel gereksinimlerine cevap verilmemesi” olarak ifade edildiği görülmektedir (Child Welfare Information Gateway, 2018). Kısaca ihmal, “çocukların gelişimi için gerekli olan temel fiziksel, duygusal ve gelişimsel ihtiyaçların ebeveynleri ya da bakım veren kişilerce karşılanmaması” olarak tanımlanabilmektedir (NSPCC, 2010). Türkiye'de 2010 yılında yapılan bir araştırmada 7-18 yaşları aralığındaki çocukların %25 gibi büyük bir oranda ihmale maruz kaldığı saptanmıştır (Oral vd., 2010).

Çocuk ihmali, çocuklara yönelik kötü muamele türlerinin diğerlerine göre en yüksek yaygınlık oranına sahip türüdür (Sedlak vd., 2010; Stoltenborgh vd., 2015). Dünyada ve ülkemizde bu yüksek yaygınlık oranına karşın, literatüre bakıldığında kötü muamele

araştırmalarında gerektiği kadar ele alınmadığı görülmektedir (Boyce ve Maholmes, 2013; Stoltenborgh vd., 2013). İhmal ve istismar kıyaslandığında, çocuk ihmalinin edilgin, çocuk istismarının ise etkin temelli olması dikkat çekmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007; Akcan ve Demiralay, 2016). Çocuk ihmalinin, halüsinasyonlar görme, erken yaşta evlilik ve cinsel partner ve madde bağımlılığı gibi olumsuz etkileri olduğu gözlemlenmektedir (Newbury vd., 2018).

0.2. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, anne, baba ya da bakımı üstlenen kişinin çocuğu kaza dışı, sağlığını olumsuz olarak etkileyecek şekilde fiziksel olarak yaralaması, zarar vermesi ve zarar verme potansiyeli göstermesidir (Acehan vd., 2013; Işıklı, 2008). Araştırmalarda fiziksel istismara uğrayan çocukların, yetişkin olduklarında çocuklara fiziksel istismar uygulama olasılığının arttığı, fiziksel istismar mağduru çocukların ebeveynlerinin istismar öykülerine sahip olmalarının sıklığı ile desteklenerek belirtilmektedir (Altıparmak vd., 2013). Mahkumlar üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, şiddet suçlarından tutuklanan mahkumların, diğer suçlardan tutuklanan mahkumlara kıyasla, çocukluk çağında fiziksel istismar mağduru olmaları önemli ölçüde yüksek orandadır (Wang vd., 2012). Şiddet döngüsü hipotezi literatürdeki kaynaklara bakıldığında oldukça güçlü görünmektedir (Bland vd., 2018).

Fiziksel istismarın vahim boyutlara ulaşmasında, istismarın gizlenmesi ve hiç olmamış varsayılması önemli yer teşkil etmektedir (Turhan vd., 2006; Bilge vd., 2013). Bildirilen fiziksel istismar vakalarının çoğunlukla ölüm ya da ağır travma ile sonuçlandığı görülmektedir. Fiziksel istismar mağduru çocuğun yakınları tarafından genellikle istismar gizlenmeye çalışılmaktadır. Fiziksel istismar nedeniyle gerçekleşen çocuk ölümlerinin resmi kayıtlarda görüldüğünden ciddi oranda yüksek olduğu düşünülmektedir. Ölümle sonuçlanan çocuk fiziksel istismar vakaları incelendiğinde, en çok karın bölgesine ve başa alınan darbelerin öldürücü etki gösterdiği saptanmıştır (Topbaş, 2004; Şan vd., 2019). Fiziksel istismarın uzun vadede, davranış problemleri, suçluluk, dışsallaştırma ve uyuşturucu madde kullanımı biçimlerinde kendisini gösterdiği görülmektedir (Newbury vd., 2018).

0.3. Duygusal İstismar

Bazı kaynaklarda psikolojik istismar olarak da karşımıza çıkan duygusal istismar terimi; anne, baba ya da bakımı üstlenen kişilerin, çocuk üzerinde uygunsuz sözlü veya davranışsal eylemleri, çocuğun duygusal beklenti ve gereksinimlerine uygun biçimde cevap verilmemesi gibi çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine zararlı yetişkin davranışlarını kapsamaktadır (Bromfield, 2005; WHO, 2006). Çocukluk dönemi içerisinde yaşanan duygusal istismar, tıpkı fiziksel ve cinsel istismar gibi diğer istismar türleri kadar zararlıdır. Çocuk istismarı ve ihmalinin en çok görülen ve etkilerini onarmakta zorlanılan türlerinden birinin duygusal kötü muamele olduğu kabul edilmektedir. Çocukluk duygusal istismarının görülme sıklığı ve mağdurların gördüğü zararın boyutları ele alındığında, ruh sağlığı ve sosyal hizmet eğitimi öncelikli gündem maddesi olarak göz önünde bulundurulmalıdır (APA, 2014). Çocuğa yönelik duygusal istismar, çocuğun tehdit edilmesi, azarlanması, görmezden gelinmesi, alay edilmesi, küçümsenmesi ve sevgiden mahrum bırakılması gibi davranışlardan bir ya da birkaçının uygulanması ile gerçekleştirilebilmektedir. Diğer istismar türlerinin duygusal istismara eşlik etmesi de yaygın olarak görülmektedir (Glaser, 2002).

Literatür incelendiğinde çocuk cinsiyetinin duygusal istismara maruz kalma üzerinde göze çarpan bir etkisi olduğuna rastlanmamaktadır. Çocuğa yönelik duygusal istismarın 6-8 yaş döneminden yaşamın sonuna kadar devam ettiği belirtilmektedir (Dursunkaya, 2008).

Tanımlanan çocuk duygusal istismarı vakalarının, %58'ini aile içi şiddete tanıklık, %34'ünü duygusal şiddet ve %16'sını duygusal ihmal oluşturmaktadır (Polat, 2007). Ülkemizde her iki çocuktan birinin duygusal istismar mağduru olduğu ve istismarcının aile üyeleri, akrabalar, öğretmenler gibi çocukların sosyal yaşamının bir parçası olan bireylerden olduğu T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2010) raporunda belirtilmiştir. 2010 yılında gerçekleştirilen bir araştırmada 7-18 yaşlarındaki çocukların %49'u duygusal istismara maruz bırakılmaktadır (Oral vd., 2010). Duygusal istismar risk faktörleri ele alındığında boşanma, hastalık, madde kullanımı, düşük gelir, göç, dışlanma gibi nedenlerin öne çıktığı görülmektedir (Ethier vd., 2004; İnsan Hakları Derneği, 2008). Duygusal istismara uğrayan çocukların, uyuşturucu kullanımı, psikoz, tacize uğrama, gebelikte düşük yapma ve astım semptomları bildirme oranı yüksek düzeydedir.

0.4. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, "Bir yetişkinin cinsel arzu ve ihtiyaçlarını gidermek için zor kullanarak, tehdit ve kandırma vasıtasıyla cinsel gelişimini tamamlamamış bir çocuk veya ergeni kullanması" şeklinde tanımlanmaktadır (İşeri, 2008). Çocuğun cinsel istismarı, tüm boyutlarıyla cinsiyet, ırk, sosyal ve etnik köken fark etmeksizin tüm çocuk ve gençleri tehdit eden kozmik ve yaygın bir problemdir. Ülkemizde kültürün getirdiği toplumsal normlar, cinsel içerikli konuların üzerinin kapatılmasına ve dolayısıyla cinsel istismarın gizlenmesine ve belirlenmesinde zorluklara neden olmaktadır (Kaya vd., 2005). Türkiye'de on yılı geçkin zaman önce yapılan araştırmada 7-18 yaş aralığındaki çocukların %10'unun cinsel istismar mağduru olduğu saptanmıştır (Oral vd., 2010). Bu istatistiğin yalnızca belirlenen istismar vakalarını içerdiği unutulmamalıdır.

Yaygın kanının aksine, çocuk cinsel istismarı cinsiyet fark etmeksizin tüm çocuklarda görülmektedir. Erkek çocuklarına yönelik cinsel istismar vakaları, fark edilmede sınırlılık ve mağdurda kız çocuklarına oranla daha yüksek kaygı düzeyi nedeniyle, daha çok gizlenmekte ve hayat boyu süren psikolojik problemler ve riskli sağlık davranışlarıyla sonuçlanabilmektedir (Scrandis ve Watt, 2014). Erken yaşta cinsel yaşam ve hamilelik, dikkat problemleri, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon mağdur çocuklarda sıkça rastlanan etkilerdir (Mills vd., 2016; Stoltenborgh vd., 2015). Cinsel istismar mağduru çocuklarda, utanç, kendisini suçlama, ayıplanma ve dışlanma korkusu, sevdiklerine yönelik tehditler, aileyi ve aile sevgisini kaybetme endişeleri gibi nedenler, istismara sessiz kalma eğilimi yaratmaktadır (Beyazıt ve Bütün-Ayhan, 2015). Çocukların yalnızca %38'i cinsel istismara maruz kaldığını söyleyebilme cesareti göstermektedir (Gady, 2016). Çocuk cinsel istismarının yaygınlığının ve etkilerinin ciddiyeti göz önünde bulundurulduğunda, istismarı önleme ve denetim çalışmalarının hız kazanması gerektiği açıktır.

0.5. Aile İçi Şiddete Maruz Kalma

Ailede şiddete maruz kalma, duygusal istismardan, sonucunda ölüme uzanan fiziksel şiddete kadar geniş yelpazede çeşitlilik göstermektedir. Aile içi şiddet vakalarında şiddet uygulayan ya da şiddet mağduru olan kişi ailede bir kişi olabildiği gibi birkaç kişiden de oluşabilmektedir (UNICEF, 2006). Aile içi şiddet çoğunlukla şiddet gösteren kişinin kurban ya da kurbanlarına karşı davranış kalıbı olarak karşımıza çıkmakta ve tek bir olayla sınırlı kalmamaktadır. Fiziksel, duygusal, cinsel, psikolojik şiddetin yanı sıra ekonomik şiddete varan çeşitli türlerde aile içi şiddet vakalarıyla karşılaşabilmektedir (Ganley, 1995). WHO (2013) verileri kadınların %35'inin, ülkemizde gerçekleştirilen Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet

Araştırması'na da paralel olarak kadınların %37,5'inin, hayatta en az bir kez olmak üzere cinsel ya da fiziksel şiddet mağduru olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2014). Çocukların aile içi şiddet olaylarına ne kadar tanık oldukları bilinemese de, çocuklar bu şiddet vakalarının mağdurları olarak değerlendirilmektedir (Osofsky, 1995). UNICEF tarafından çocuklara yönelik şiddete yönelik hazırlanan rapor, uluslararası düzeyde şiddete maruz kalan çocukların 275 milyon gibi büyük bir sayı civarında olduğu, ülkemizde ise bu sayının 2 milyon-6.2 milyon aralığında olduğu öngörülmektedir (UNICEF, 2006).

Ekolojik Sistemler Teorisi, çocuk ihmal ve istismarı konusunda yol gösterici bir rol oynayabilmektedir (Cicchetti ve Toth, 2016). Ekolojik Sistemler Teorisi'nin bakış açısıyla bireyin ailesi ve sosyal, kültürel, ekonomik ve politik çevresi arasındaki bağlar ve etkileşim büyük önem taşımaktadır. Ekolojik sistemler teorisine göre mikrosistemde çocuklar ebeveynlerinin koruyuculuğu altında yaşamaktadır. Dolayısıyla ihmal ve istismara uğrayan çocukların ebeveynlerinin farkındalık düzeyleri kilit rol oynamaktadır (Toth ve Manly, 2019).

İhmal ve istismar mağduru çocukların tüm diğer etkilerine bilişsel gelişimde gecikme ve akademik yetersizliğin yetişkinlik ve ergenlik döneminde eşlik ettiği görülmüştür. İhmal ve istismarın çok boyutlu ve uzun vadeli gelişim ve sağlık problemleriyle ilişkili olduğu açıkça ortaya konmuştur (Breslau vd., 2014; Strathearn vd., 2020). İhmal ve istismarın ortaya çıkması karmaşık bir olgudur ve birçok faktörün etkisinin sonucudur. Dolayısıyla konunun çok boyutlu ve derinlemesine ele alınması gerekmektedir. Anne ve babaların çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeylerinin belirlenmesi, mağduriyeti fark etme, önleme ve engellemede önemlidir. WHO'nun (2002) vurguladığı gibi, aile açısından dezavantajlı çocuklara, ailelerine ve öğretmenlerine verilecek eğitimlerle eşitlik sağlamak hedeflenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı 0-6 yaş çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeylerini saptamaktır. Araştırmada:

1. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismar farkındalıkları cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
 2. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismar farkındalıkları yaşa göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
 3. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismar farkındalıkları ailenin gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
 4. Erken çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerinin çocuk ihmal ve istismar farkındalıkları öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- soruları için yanıt aranacaktır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma betimsel bir çalışma olmakla birlikte nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, büyük insan toplulukların, araştırmanın amacına yönelik sosyo-demografik özelliklerini saptayabilmeyi hedefleyen betimsel türde araştırmalarda kullanılmaktadır (Can, 2018). Bu araştırmada İstanbul'da yaşayan ve 0-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin, çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerinin cinsiyet, öğrenim durumu, yaş ve gelir düzeyi sosyo-demografik özellikleri üzerinden belirlenmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla tarama modeli araştırma için uygun görülmüştür.

1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde yaşayan ve 0-6 yaş çocuğu olan anne babalar, örneklemini ise 2022 Mayıs ayında kartopu örnekleme yoluyla seçilmiş İstanbul ilinde yaşayan ve 0-6 yaş çocuğu olan 150 ebeveyn oluşturmaktadır. Katılımcılara yönelik betimsel istatistikler Tablo 1’de görülmektedir:

Tablo 1. Katılımcılara ait tanımlayıcı istatistikler

	N	%
Katılımcı Ebeveyn		
Anne	123	82
Baba	27	18
Ebeveynin Yaşı		
24-30	19	12.7
31-37	85	56.7
38-44	37	24.7
44-50	9	6
Ebeveynin Öğrenim Durumu		
İlkokul	11	7.3
Ortaokul	10	6.7
Lise	46	30.7
Ön lisans	12	8
Lisans	60	40
Lisansüstü	11	7.3
Aylık Gelir (Hane Toplamı)		
0 – 4999 TL	29	19.3
5000 – 9999 TL	61	49.7
10000 – 14999 TL	29	19.3
15000 – 19999 TL	18	12
20000 TL üzeri	13	8.7

Araştırmaya katılım sağlayan ebeveynlerin demografik özellikleri irdelendiğinde, örnekleme %82 oranla annelerin (N = 123), %56.7 oranla 31-37 yaş aralığının (N = 85), %41.3 oranla lisans mezunu annelerin (N = 62), %33.3 oranla lisans mezunu babaların (N = 50) ve %49.7 oranla 5000-9999 TL gelir düzeyinin (N = 61) öne çıktığı görülmektedir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacıların hazırladığı “Demografik Bilgi Formu” ve Ünal ve Boz’un (2020) geliştirdiği “Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. “Demografik Bilgi Ölçeği”nin içeriğindeki sorularla, katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrenim durumu ve gelir düzeyi belirlenmiştir. Anne babaların çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerini saptamak amacıyla Ünal ve Boz (2020) tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Farkındalık Ölçeği” beşli likert (1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum,

5-kesinlikle katılıyorum) tipindedir. 45 maddeden oluşan ölçek, Genel Bilgi Alt Boyutu (12 madde), Fiziksel İstismar Alt Boyutu (6 madde), Duygusal İstismar Alt Boyutu (15 madde), Cinsel İstismar Alt Boyutu (8 madde), İhmal Alt Boyutu (4 madde) olmak üzere beş alt boyut içermektedir. Toplam puanın yüksekliğine paralel olarak katılımcının çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeyi de yükselmektedir (Ünal ve Boz, 2020).

1.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında İstanbul'da yaşayan, 0-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara Google Forms üzerinden veri toplama araçları sunulmuştur. Katılımcılar, araştırma örnekleminin şartlarını sağlayan ve gönüllü olan farklı katılımcılara ulaşılmasına yardımcı olmuş, kartopu örnekleme yöntemiyle 2022 yılı Mayıs ayında veriler toplanmıştır.

1.5. Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analizi SPSS (IBM SPSS for Windows, versiyon 25) programıyla yapılmıştır. Örneklem tanımlayıcı istatistikler yoluyla değerlendirilmiştir. Verilerin dağılımı olasılık grafikleri, görsel histogram ve Kolmogorov-Smirnov (K-S) normallik testi ile kontrol edilmiştir. Gruplar arası farklılıklar, parametrik testlerden, ikili gruplar için bağımsız t Testi, ikiden fazla gruplar içinse tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri yoluyla tespit edilmiştir. Varyansların homojenliği Levene testi ile incelenmiştir. P değerinin 0,05'in altında olduğu durumlar, istatistiksel açıdan anlamlı bulunacak şekilde değerlendirilmiştir.

1.6. Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilimsel Araştırma Ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 23.06.2022 tarihi ve 16/02 karar numarası ile etik yönden uygun bulunarak onaylanmıştır.

2. Bulgular

Cinsiyet değişkeninin, ebeveynlerin ihmal ve istismar farkındalığı üzerine farklılık durumunu incelemek için yapılan bağımsız örneklemler t- testi sonuçları Tablo 2'de görüldüğü gibidir:

Tablo 2. Bağımsız Örneklem T- Testi Sonuçları

		N	Ort	SS	T	P
Genel Bilgiler	Anne	123	3.5949	.38401	1.89	.060
	Baba	27	3.4383	.40667		
İhmal	Anne	123	3.6789	.52452	.351	.726
	Baba	27	3.6389	.58562		
Fiziksel İstismar	Anne	123	3.8144	.44261	.69	.488
	Baba	27	3.7469	.51758		
Duygusal İstismar	Anne	123	3.9745	.45756	.46	.644
	Baba	27	3.9284	.51770		
Cinsel İstismar	Anne	123	4.0264	.45332	.66	.504
	Baba	27	3.9630	.40993		
Genel Farkındalık	Anne	123	3.8349	.34086	1.090	.278
	Baba	27	3.7539	.38750		

Genel bilgiler alt boyutu açısından anne (Ort = 3.594, SS = .384) ve babaların (Ort = 3.438, SS = .406) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = 1.89, p > .05$].

İhmal alt boyutu açısından anne (Ort = 3.678, SS = .524) ve babaların (Ort = 3.638, SS = .585) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = .351, p > .05$].

Fiziksel istismar alt boyutu açısından anne (Ort = 3.814, SS = .442) ve babaların (Ort = 3.746, SS = .517) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = .69, p > .05$].

Duygusal istismar alt boyutu açısından anne (Ort = 3.974, SS = .457) ve babaların (Ort = 3.928, SS = .517) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = .46, p > .05$].

Cinsel istismar alt boyutu açısından anne (Ort = 4.026, SS = .4532) ve babaların (Ort = 3.963, SS = .409) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = .66, p > .05$].

Genel farkındalık açısından anne (Ort = 3.834, SS = .340) ve babaların (Ort = 3.753, SS = .387) puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır [$t(148) = 1.09, p > .05$].

Yaş değişkeninin, ebeveynlerin ihmal ve istismar farkındalığı üzerine farklılık durumunu gösteren tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 3'te görülmektedir:

Tablo 3. Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Yaşa Göre Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

		N	Ort	Ss	F	P
Genel Bilgiler	24-30	19	3.5789	.09045	.183	.907
	31-37	85	3.5833	.04269		
	38-44	37	3.5315	.07018		
	45-50	9	3.5278	.07217		
	Total	150	3.5667	.03196		
İhmal	24-30	19	3.7632	.08650	2.325	.077
	31-37	85	3.6206	.06058		
	38-44	37	3.6419	.08475		
	45-50	9	4.0833	.17678		
	Total	150	3.6717	.04362		
Fiziksel İstismar	24-30	19	3.8772	.10104	.978	.405
	31-37	85	3.7471	.04995		
	38-44	37	3.8649	.07852		
	45-50	9	3.9074	.10798		
	Total	150	3.8022	.03722		
Duygusal İstismar	24-30	19	3.9158	.11867	.659	.578
	31-37	85	4.0047	.04849		
	38-44	37	3.8883	.08319		
	45-50	9	4.0296	.13431		
	Total	150	3.9662	.03817		
Cinsel İstismar	24-30	19	4.0855	.08445	.505	.679
	31-37	85	3.9794	.04901		
	38-44	37	4.0372	.07793		
	45-50	9	4.1111	.14649		
	Total	150	4.0150	.03635		
Genel Farkındalık	24-30	19	3.8374	.07922	.229	.876
	31-37	85	3.8193	.03673		
	38-44	37	3.7946	.06580		
	45-50	9	3.8988	.09065		
	Total	150	3.8203	.02856		

Katılımcıların farkındalık genel puan ortalamaları [$F(146, 4) = .229, p > .05$] ve genel bilgiler [$F(146, 4) = .183, p > .05$], ihmal [$F(146, 4) = 2.325, p > .05$], fiziksel istismar [$F(146, 4) = .978, p > .05$], duygusal istismar [$F(146, 4) = .659, p > .05$], cinsel istismar [$F(146, 4) = .505, p > .05$] alt ölçek ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucuna göre, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Gelir düzeyi değişkeninin, ebeveynlerin ihmal ve istismar farkındalığı üzerine farklılık durumunu incelemek için yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonuçları Tablo 4'te görüldüğü gibidir:

Tablo 4. Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		N	Mean Rank	Mean	Ss	Kruskal-Wallis-H	
						χ^2	P
Genel Bilgiler	0-4.999 TL	29	50.00	3.3218	.06309	18.769	.001
	5.000-9.999 TL	61	75.25	3.5615	.04416		
	10.000-14.999 TL	29	95.10	3.7672	.08510		
	15.000-19.999 TL	18	71.75	3.5463	.08969		
	20.000 TL üzeri	13	95.04	3.7179	.07639		
	Total	150		3.5667	.03196		
İhmal	0-4.999 TL	29	65.55	3.5431	.09616	9.527	.049
	5.000-9.999 TL	61	80.67	3.7377	.06925		
	10.000-14.999 TL	29	74.48	3.6466	.10043		
	15.000-19.999 TL	18	58.14	3.5000	.13253		
	20.000 TL üzeri	13	99.73	3.9423	.10266		
	Total	150		3.6717	.04362		
Fiziksel İstismar	0-4.999 TL	29	61.10	3.6494	.07132	10.401	.034
	5.000-9.999 TL	61	71.52	3.7486	.05089		
	10.000-14.999 TL	29	83.48	3.8966	.09077		
	15.000-19.999 TL	18	79.00	3.8333	.12994		
	20.000 TL üzeri	13	103.65	4.1410	.13588		
	Total	150		3.8022	.03722		
Duygusal İstismar	0-4.999 TL	29	54.40	3.7310	.08942	19.290	.001
	5.000-9.999 TL	61	73.07	3.9497	.05691		
	10.000-14.999 TL	29	88.76	4.1241	.06116		
	15.000-19.999 TL	18	69.97	3.8815	.13405		
	20.000 TL üzeri	13	112.08	4.3333	.09637		
	Total	150		3.9662	.03817		

Cinsel İstismar	0-4.999 TL	29	67.55	3.8966	.10529		
	5.000-9.999 TL	61	75.05	4.0287	.05005		
	10.000-14.999 TL	29	81.24	4.0603	.09131		
	15.000-19.999 TL	18	60.81	3.9028	.07042	8.785	.067
	20.000 TL üzeri	13	102.88	4.2692	.09892		
Total		150		4.0150	.03635		
Genel Farkındalık	0-4.999 TL	29	52.21	3.6238	.06445		
	5.000-9.999 TL	61	74.59	3.8146	.03921		
	10.000-14.999 TL	29	88.43	3.9448	.06401		
	15.000-19.999 TL	18	68.61	3.7556	.08838	20.788	.000
	20.000 TL üzeri	13	112.42	4.0974	.07428		
Total		150		3.8203	.02856		

Tablodan anlaşılacağı gibi, Kruskal Wallis-H sonucunda gelir düzeyi değişkeni ile genel puan ortalamaları ve genel bilgiler, ihmal, fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığı hangi grupların oluşturduğunu belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney-U uygulanmıştır.

Analizler sonucunda araştırmaya katılan ebeveynlerin gelir düzeyi 5.000 TL – 9.999 TL, 10.000-14.999, 20.000 TL ve üzeri olanların toplam farkındalık puanları, aile gelir düzeyi 0 TL – 4.999 TL olanların toplam farkındalık puanlarından yüksek bulunmuştur. 20.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ebeveynlerin toplam farkındalık puanları, gelir düzeyi 0 TL – 4.999 TL, 5.000-9.999 TL ve 15.000-19.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

Analizler sonucunda araştırmaya katılan ebeveynlerin gelir düzeyi 20.000 TL ve üzeri, 10.000-14.999 TL ve 5.000 TL – 9.999 TL olanların genel bilgilere yönelik farkındalık puanları, gelir düzeyi 0 TL – 4.999 TL olanların genel bilgilere yönelik farkındalık puanlarından yüksek bulunmuştur. 10.000 – 14.999 TL gelir düzeyine sahip ebeveynlerin genel bilgilere yönelik farkındalık puanları, gelir düzeyi 5.000-9.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

20.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ebeveynlerin fiziksel istismara yönelik farkındalık puanları 0 TL – 4.999 TL ve 5.000-9.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

Duygusal istismara yönelik farkındalık puanları, gelir düzeyi 10.000-14.999 olan ebeveynlerin toplam puanları gelir düzeyi 0 TL – 4.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir. 20.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalık puanları, gelir düzeyi 0 TL – 4.999 TL, 5.000-9.999 TL ve 15.000-19.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

20.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ebeveynlerin cinsel istismara yönelik farkındalık puanları toplam puanları 0 TL – 4.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

20.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ebeveynlerin ihmale yönelik farkındalık puanları, gelir düzeyi 15.000-19.999 TL ve 0 TL – 4.999 TL olan ebeveynlerden anlamlı ölçüde yüksektir.

Öğrenim durumu değişkeninin, ebeveynlerin ihmal ve istismar farkındalığı üzerine farklılık durumunu incelemek için yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5. Ebeveynlerin Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Düzeyinin Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		N	Mean Rank	Mean	Ss	Kruskal-Wallis-H	
						χ^2	P
Genel Bilgiler	İLKOKUL	11	46.77	3.2576	.15178	21.219	.001
	ORTAOKUL	10	38.60	3.2750	.05964		
	LİSE	46	67.54	3.4964	.04908		
	ÖN LİSANS	12	80.33	3.5833	.09232		
	LİSANS	60	89.83	3.7000	.04945		
	LİSANSÜSTÜ	11	87.64	3.6894	.12963		
	Total	150		3.5667	.03196		
İhmal	İLKOKUL	11	69.59	3.6136	.21680	3.860	.570
	ORTAOKUL	10	56.55	3.4500	.21985		
	LİSE	46	72.97	3.6413	.07275		
	ÖN LİSANS	12	71.58	3.6250	.13933		
	LİSANS	60	82.13	3.7458	.06468		
	LİSANSÜSTÜ	11	77.36	3.7045	.18408		
	Total	150		3.6717	.04362		
Fiziksel İstismar	İLKOKUL	11	74.41	3.7879	.13313	6.468	.263
	ORTAOKUL	10	57.15	3.6000	.12958		
	LİSE	46	68.09	3.7355	.07428		
	ÖN LİSANS	12	69.50	3.7222	.13505		
	LİSANS	60	85.18	3.9000	.05406		
	LİSANSÜSTÜ	11	78.00	3.8333	.13670		
	Total	150		3.8022	.03722		
Duygusal İstismar	İLKOKUL	11	58.73	3.7455	.17611	18.117	.003
	ORTAOKUL	10	44.00	3.6800	.13289		
	LİSE	46	70.63	3.9304	.06102		
	ÖN LİSANS	12	56.08	3.6833	.17526		
	LİSANS	60	91.56	4.1433	.04687		
	LİSANSÜSTÜ	11	74.86	3.9394	.18476		
	Total	150		3.9662	.03817		
Cinsel İstismar	İLKOKUL	11	62.77	3.7955	.18940	9.609	.087
	ORTAOKUL	10	52.60	3.8250	.17200		
	LİSE	46	66.61	3.9266	.06714		
	ÖN LİSANS	12	85.29	4.1250	.12500		
	LİSANS	60	85.03	4.1188	.04721		
	LİSANSÜSTÜ	11	83.55	4.0909	.11809		
	Total	150		4.0150	.03635		

Genel	İLKOKUL	11	56.73	3.6182	.13146		
Farkındalık	ORTAOKUL	10	39.80	3.5667	.09699		
	LİSE	46	67.70	3.7623	.04807		
	ÖN LİSANS	12	69.17	3.7352	.11884	18.634	.002
	LİSANS	60	91.33	3.9530	.03670		
	LİSANSÜSTÜ	11	79.95	3.8646	.12243		
	Total	150		3.8203	.02856		

Tabloda görüldüğü gibi, Kruskal Wallis-H sonucunda öğrenim durumu gruplarının, genel puan ortalamaları ve genel bilgiler, ihmal, fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla ikili karşılaştırmalarda kullanılan Mann Whitney-U uygulanmıştır.

Analizler sonucunda ebeveynlerin öğrenim durumu lisans olan ebeveynlerin toplam farkındalık puanları, öğrenim durumu ilkököl, ortaokul ve lise olan ebeveynlerin toplam farkındalık puanlarından yüksek bulunmuştur. Öğrenim durumu lise olan ebeveynlerin toplam farkındalık puanları, öğrenim durumu ortaokul olan ebeveynlerin toplam farkındalık puanlarından yüksektir.

Tabloda görüldüğü gibi ebeveynlerin öğrenim durumu lisans ve lisansüstü olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanları, öğrenim durumu ilkököl olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanlarından yüksek bulunmuştur. Öğrenim durumu lisansüstü, lisans, ön lisans ve lise olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanlarının, öğrenim durumu ortaokul olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu lisans olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanları, öğrenim durumu lise olan ebeveynlerin genel bilgiye yönelik farkındalık puanlarından yüksektir.

Analizler sonucunda ebeveynlerin öğrenim durumu lisans olan ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalık puanlarının, öğrenim durumu ön lisans, lise ve ilkököl olan ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalık puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Öğrenim durumu lisans ve lise olan ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalık puanlarının, öğrenim durumu ortaokul olan ebeveynlerin duygusal istismara yönelik farkındalık puanlarından yüksek olduğu saptanmıştır.

3. Tartışma

Çocuk ihmal ve istismarı eski tarihlerden beri evrensel bir problemdir. Geçmişe bakıldığında ailesi tarafından beslenme, tıbbi destek gibi temel ihtiyaçları giderilmeyen, şiddet gösterilen, cinsellik için kullanılan çocuklarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Fakat çocuğa yönelik kötü muamele 1962 yılından önce gündeme gelmemiştir. Çocuk hayata hazırlanırken, çevresinde karşılaştığı zorluklarda ona destek olacak tutarlı ve bilinçli yetişkinlerin bulunması önemlidir. Dolayısıyla anne babaların çocuklarını istismardan koruyabilmek ve çocukların istismara uğramasını önlemek için istismarın ne olduğu, belirtileri ve çocuklar üzerindeki etkileri gibi konularda bilgi sahibi olmaları gerekir (Adalı, 2007).

Araştırmada analizler sonucunda ebeveynlerin cinsiyet değişkeninin ihmal ve istismar farkındalıkları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında, çocuk ihmal ve istismarına yönelik annelerin farkındalıklarının yüksek olduğu görüşüne rastlanmaktadır (Sarı, 2010; Ünal, 2017; Uslu vd., 2010).

Araştırmamızda cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılık görülmemesi, geçmişe oranla günümüzde anneler ve babaların çocuk yetiştirme konusunda eşit sorumluluk almalarıyla açıklanabilir. Ayrıca son dönemlerde konunun eski yıllarla kıyaslandığında daha çok ele alınır olması, babaların konuya olan tutumlarında değişiklik yaratmış olabilir.

Araştırmada analizler sonucunda ebeveynlerin yaş değişkeninin ihmal ve istismar farkındalıkları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Literatürde ebeveynlerin yaşlarının ihmal ve istismara yönelik farkındalıklarında etkili olduğu (Ünal, 2017), daha genç ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik görüşlerinin olumsuz olduğu (Koçak ve Büyükgöneç, 2011) ve istismar potansiyellerinin arttığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Pekdoğan, 2016). Ayrıca duygusal ve fiziksel istismar üzerine yapılan bir araştırmada ebeveynlerin yaşları çocuklarına yönelik psikolojik ve fiziksel istismarda bulunmaları ile ilişkili bulunmuş ve yaş değişkeninin ebeveynlerin farkındalığı üzerinde etkili olabileceği sonucuna varılmıştır (Lawson vd., 2020). Cinsel istismara yönelik yapılan bir başka araştırmada annelerin yaşlarının, cinsel istismara yönelik farkındalıkları ve cinsel istismarı önlemeye yönelik bilgileriyle paralel olarak arttığı belirtilmiştir (Alzoubi vd., 2018). Araştırma sonucunda yaş değişkeninin anlamlı bir farklılık göstermemesi günümüzde medya ve internet aracılığıyla, deneyim ve bilgilere daha hızlı ve erken yaşta ulaşılabilir olması ile açıklanabilir. Örneklem dağılımı genişletilerek araştırma sonucu farklı örneklemelerde tekrar test edilebilir.

Araştırma sonucunda gelir düzeyi arttıkça ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin arttığı görülmektedir. Uslu ve ark. (2010) gelir düzeyi düşük olan ebeveynlerin duygusal istismar farkındalıklarının düşük olduğunu belirtmiş olsa da Cappa ve Khan (2011) araştırmalarında fiziksel istismara maruz kalan ve kalmayan çocukların annelerinin aile gelir düzeylerini karşılaştırdığında herhangi bir farklılık saptamamıştır. Bu durum günümüzde konunun daha çok dile getirilmesi ve gündemde tutulmasıyla ailelerin gelir kaynaklarını, konuya yönelik eğitimler, materyaller ve uzman desteği almak üzere kullanıyor olabileceklerini düşündürmektedir. Maddi kaygının, ebeveynlerin çocukları üzerinde daha duyarlı ve dikkatli olmasını engelleyebileceği de araştırma sonuçlarını açıklayabilmektedir. Farklı örneklemelerde gelir düzeyi değişkeni ile çocuk ihmal ve istismarı farkındalığı tekrar ele alınabilir.

Araştırma sonucunda öğrenim durumu arttıkça ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin arttığı görülmektedir. Koçak ve Büyükgöneç'in (2011) çalışması araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Literatürde eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocuklarının ihmal ve istismar açısından riskli durumda olduğu ve bu ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının düşük olduğu belirtilmektedir (Doidge vd., 2017; Lamont ve Price-Robertson, 2013). Eğitim düzeyi yüksek anne babaların çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim öğretim yaşantıları boyunca daha fazla bilgi edinme fırsatlarının olması nedeniyle çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu söylenebilir.

4. Sonuç ve Öneriler

Çocuk ihmal ve istismarı, çocukluğun her döneminde ve her toplum kesiminde görülebilen bir olgudur. Okul öncesi dönemde çocukların ihmal ve istismara karşı kendilerini koruyabilecek ve tehlikeli durumları fark edebilecek düzeyde olmadıkları göz önüne alındığında, ebeveynlerin bu konuda bilgilendirilmelerinin önemi açıktır. Bu nedenle okul öncesi yaşta çocuğu olan ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının yüksek olması koruyuculuk ve önleyicilik açısından büyük öneme sahiptir.

Çalışma sonucunda öğrenim durumu ve gelir düzeyi arttıkça ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin arttığı görülmektedir. Diğer yandan bulgular incelendiğinde

ebeveynlerin yaş ve cinsiyet değişkeninin ihmal ve istismar farkındalıkları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalıklarının artması için yapılacak planlamalarda ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi etkili olacaktır. Bu doğrultuda araştırma sonuçlarının literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Çalışma bulgularına dayanarak,

- ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismarı farkındalık düzeylerini artırmak hedefine yönelik, okulda ve okul dışında özellikle risk grubundaki aileler öncelikli olmak üzere eğitimler düzenlenmesi ve uygulanması,

- okul öncesi öğretmenlerinin etkinlikler ve toplantılarla aileyi bilinçlendirmesi,

- çocuk ihmal ve istismarı üzerine hazırlanacak kısa ve öz bilgilerin olduğu afiş, el kitabı ve broşürlerin ebeveynlerin yoğunlukta olduğu yerlerde ve okullarda dağıtılması,

- araştırma Türkiye genelinde ve farklı kültürel kesimlerde tekrar uygulanması,

- anne babaların çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeylerini artırmaya yönelik, eğitim sistemi, okul ve öğretmenlerin, aileye ne derecede katkı sağladığı, katkının yetersizliği durumunda engellerin ne olduğu ve katkının nasıl artırılabilceği konusunda araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.

Akcan, A. ve Demiralay, Ş. (2016). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin algıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(32), 275-281.

Alzoubi, F. A., Ali, R. A., Flah, I. H. ve Alnatour, A. (2018). Mothers' knowledge & perception about child sexual abuse in Jordan. *Child Abuse & Neglect*, 75, 149-158.

Altıparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F. ve Ergin, D. (2013). Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 354-361.

American Psychiatric Association (APA). (2014). *Childhood Psychological Abuse As Harmful As Sexual Or Physical Abuse* (4th ed.), American Psychiatric Association, Washington, DC.

Beyazıt, U. ve Bütün Ayhan, A. (2015). Türkiye'de yaşanmış çocuğun mağdur olduğu cinsel istismar olgularını konu alan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31, 443-453.

Bilge, Y. D., Taşar, M. A., Kılınçoğlu, B., Özmen, S. ve Tıraş, Ü. (2013). Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 27-35.

Bland, V. J., Lambie, I., ve Best, C. (2018). Does childhood neglect contribute to violent behavior in adulthood? A review of possible links. *Clinical psychology review*, 60, 126-135.

Breslau, N., Koenen, K. C., Luo, Z., Agnew-Blais, J., Swanson, S., Houts, R. M., ... Moffitt, T. E. (2014). Childhood maltreatment, juvenile disorders and adult post-traumatic stress disorder: a prospective investigation. *Psychological Medicine*, 44(9), 1937-1945.

Bromfield, L. M. (2005). Chronic child maltreatment in an Australian statutory child protection sample [Unpublished doctoral dissertation]. Deakin University, Geelong.

Can, A. (2018). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (6. bs.). Pegem Akademi.

Child Welfare Information Gateway. (2018). *Preventing child abuse and neglect*. U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau.

Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (2016). Child maltreatment and developmental psychopathology: A multilevel perspective. In D. Cicchetti (Ed.), *Developmental psychopathology: Maladaptation and*

psychopathology (pp. 457–512). John Wiley & Sons, Inc.. <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy311>

Doidge, J. C., Higgins, D. J., Delfabbro, P., Edwards, B., Vassallo, S., Toumbourou, J. W. ve Segal, L. (2017). Economic predictors of child maltreatment in an Australian population-based birth cohort. *Children and Youth Services Review*, 72, 14–25.

Dursunkaya, D. (2008). Duygusal örselenme ve ihmal. Çuhadaroğlu Çetin. F (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı*. HYB Yayıncılık.

Ethier, L. S., Lemelin, J. P. ve Lacharite, C. (2004). A longitudinal study of the effects of chronic maltreatment on children's behavioral and emotional problems. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1265-1278.

Elliott, K., ve Urquiza, A. (2006). Ethnicity, culture, and child maltreatment. *Journal of Social Issues*, 62(4), 787-809.

e- TÜİK. (2014). *Kadına yönelik aile içi şiddet istatistikler*. http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?ust_id=109&vt_id=31 (Erişim Tarihi: 23.04.2022).

e-UNICEF. (2006). *Behind The Closed Doors: The Impact of Domestic Violence on Children*. <https://www.acesdv.org/wp-content/uploads/2014/06/BehindClosedDoors.pdf> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)

Ganley, A. L. (1995). Improving the Health Care Response to Domestic Violence: A Resource Manual for Health Care Providers. *Family Violence Prevention Fund*.

Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse and Neglect*, 26, 697- 714.

Işıklı, B. (2008). Çocuk istismarının toplumsal boyutu. 6.Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu Kitabı içinde (s. 156-63). Diyarbakır Valiliği.

İnsan Hakları Derneği (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme – öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu*. Berkay Ofset- Ankara.

İşeri, E. (2008). Cinsel istismar. Çetin F, Ç., Pehlivan Türk, B., Ünal, F., Uslu, R., İşeri, E., Türkbay, T., Coşkun, A., Miral, S. ve Motavallı, N. (Eds.), *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Hekimler Yayın Birliği.

Kaya, H., Çoban, B., Killiklioğlu, E., Özden, N. ve Özgen, G. (2005). Çocukta Cinsel İstismar ve Hemşirenin Rolü. *İstanbul Üniversitesi F.N.H.Y.O. Dergisi*, 13(55), 57-62.

Koçak, G. ve Büyükgönenç, L. (2011). Toplumdaki çocuk oyunundan yararlanılmasına yönelik bilgi ve cihaz. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 89–104.

Mills, R., Kisely, S., Alati, R., Strathearn, L. ve Najman, J. (2016). Self-reported and agency-notified child sexual abuse in a population-based birth cohort. *Journal of Psychiatric Research*, 74, 87–93.

Newbury, J. B., Arseneault, L., Moffitt, T. E., Caspi, A., Danese, A., Baldwin, J. R. ve Fisher, H. L. (2018). Measuring childhood maltreatment to predict early-adult psychopathology: Comparison of prospective informant-reports and retrospective self-reports. *Journal of Psychiatric Research*, 96, 57–64.

NSPCC. (2010). *Child Protection Fact Sheet-The definitions and signs of child abuse*. The National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

Oral, K., Engin, P. ve Büyükyazıcı, Z. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. TC Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.

Osofsky, J. D. (1995). Children who witness domestic violence: the invisible victims. *Soc Policy Rep*, 9(3), 1-16.

Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Seçkin Yayınları.

Scrandis, D. A. ve Watt, M. (2014). Child sexual abuse in boys: Implications for primary care.

The Journal for Nurse Practitioners, 10(9), 706–713.

Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Petta, L., McPherson, K., Green, A. ve Li, S. (2010). *Fourth national incidence study of child abuse and neglect*. U.S. Department of Health and Human Services.

Stoltenborgh, M., Bakermans Kranenburg, M. J., Alink, L. R. A. ve Van IJzendoorn, M. H. (2015). The prevalence of child maltreatment across the globe: review of a series of meta analyses. *Child Abuse Review*; 24(1). Electronic Journal. <https://doi.org/10.1002/car.235>.

Strathearn, L., Giannotti, M., Mills, R., Kisely, S., Najman, J. ve Abajobir, A. (2020). Longterm cognitive, psychological, and health outcomes associated with child abuse and neglect. *Pediatrics*, 146(4), 389–403.

Şan, İ., Bekgöz, B. ve Ulucan Özkan, E. (2019). 112’de görev yapan sağlık personelinin çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık düzeyleri: Ankara örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 0(13), 10-29.

Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmal. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.

Topbaş, M. (2004). İnsanın büyük bir ayıbı: çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.

Toth, S. L. ve Manly, J. T. (2019). Developmental Consequences of Child Abuse and Neglect: Implications for Intervention. *Child Development Perspectives*, 13(1), 59–64. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/cdep.12317>

Turhan, E., Sangün, Ö. ve İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 153-7.

T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*. T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.

Ünal, H. B. ve Boz, M. (2020). Development of child neglect and abuse awareness scale for parents and its relationship with various variables. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 13(1), 21-34.

Uslu, R. İ., Kapçı, E. G., Yıldırım, R. ve Öney, A. E. (2010). Sociodemographic characteristics of Turkish parents in relation to their recognition of emotional maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 24, 345–353.

Ünal, H. B. (2017). Ebeveyn çocuk ihmal ve istismarı farkındalık ölçeği’nin geliştirilmesi ve uygulanması. (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Wang, Y., Xu, K., Cao, G., Qian, M., Shook, J. ve Ai, A. L. (2012). Çin’de hapsedilmiş bir örnekte çocuklara kötü muamele: Yetişkinlikte suç türleri için tahmin. *Çocuklar ve Gençlik Hizmetleri İncelemesi*, 34(8), 1553–1559.

World Health Organization. (2002). *The World Report on Violence and Health*. 23 Nisan 2022 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf adresinden erişilmiştir.

World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. 23 Nisan 2022 <https://www.who.int/publications/i/item/preventing-child-maltreatment-a-guide-to-taking-action-and-generating-evidence> adresinden erişilmiştir.

World Health Organization. (2020). *Child Maltreatment*. 23 Nisan 2022 www.who.int/newsroom/fact-sheets/detail/child-maltreatment/ adresinden erişilmiştir.